

Милутин Б. Ђуричковић
Академија васпитачко-медицинских
струковних студија
Крушевац
Одсек Алексинац

УДК: 821.163.41–93.09 Росић Т.

АНТОЛОГИЧАРСКИ И ПРИРЕЂИВАЧКИ РАД ЗА ДЕЦУ ТИОДОРА РОСИЋА

Айсиракић: Тиодор Росић је познат, пре свега, као врхунски писац бајки, прича и романа за децу и младе. Добитник је бројних и угледних награда за свој богат и разноврстан опус. Чини се, ипак, да је његов антологичарски и приређивачки рад помало и неправедно запостављен, па ће у том смислу овај рад имати циљ да до-некле исправи ту врсту неправде. Наиме, као човек од струке и писац са великим уредничким искуством, енциклопедијским знањем и несумњивим компетенцијама, Тиодор Росић се потврдио као врстан антологичар и обавештени приређивач истанчаног укуса и високих естетских критеријума, чија су издања и те како привукла пажњу младих читалаца, али и истраживача књижевности за децу. У овом прилогу, дакле, говорићемо о антологијама и изборима које је он зналачки приредио, а поједине и методички пропратио предговорима, односно поговорима.

Кључне речи: антологија, бајка, фолклор, поетика, предговор.

*Ја нисам прошао кроз живоћа хуку,
склојљених очију и скршћених руку.*

М. Ракић

Кроз антологичарски и приређивачки рад, како за децу тако и за одрасле, Тиодор Росић је у великој мери показао своју научно-стручну и књижевно-уметничку компетентност, односно упућеност у тематику којом се годинама и предано бавио. Приче, бајке, басне, песме, сликовнице, енциклопедије, методички обрађена лектира од 1. до 8. разреда основне школе („Прима”, Горњи Милановац), као и низ других разноврсних издања, сведоче о адекватном праћењу и вредновању не само савремене српске (М. Капор, Д. Лукић, Б. В. Радичевић, Ј. Радуловић), већ и светске књижевности за децу и младе (Е. Јонеско, Ж. Превер, И. Б. Сингер, П. Грипари).

У бројним предговорима, поговорима, методичким тумачењима, анализама, напоменама, рецензијама и уводима, Росић зналачки обрађује

своје етичко-естетичке критеријуме, генезу и циљ подухвата, како би најмлађој читалачкој публици дело било што јасније и прегледније. Росићева рецепција књижевне уметности је врло комплексна и слојевита јер се, пре свега, заснива на особеном доживљавању писане речи као широке организације духовног живота, чије трагање за моралним и филозофичним смислом стреми ка човечности, жудњи за слободом и правдом, истином и лепотом, као и другим општим вредностима.

Оплемењено естетским и хуманистичким смислом, Росићево стваралаштво за децу у извесној мери је истородно и компатибилно са стваралаштвом које приређује, бира и разматра, те и на тај начин вишеструко у функцији васпитно-образовног рада за младе. Као писац са завидним књижевним искуством и научник са високим стручним образовањем, Росић је у свом антологичарском, приређивачком и уредничком раду дотицао и низ проблема, тема и појава, које је елаборирао префињеним укусом, луцидно и надахнуто, са несумњивим осећањем за оно што је лепо и квалитетно. У прилогу томе говори и *Дечје сазнање*, а нарочито *Велика илустрирана енциклопедија за децу у десет књига* (1986, 1991).

Антологичарски и приређивачки рад Тиодора Росића је у потпуном складу са достигнућима савремене науке о књижевности, њених дисциплина и подврста, а највише са дометима и вредностима класичне српске и стране литературе за децу и младе. То, заправо, говори о делатности утемељеној на провереним и општеприхваћеним истраживањима, односно о делима и писцима од великог значаја у књижевности, па самим тим и у култури уопште. Овде треба нагласити извесну стваралачку и поетичко-стилску блискост са одређеним писцима и њиховим осећајно-мисаоним светом (Раичковић, Десанка, Олујић). На тај начин Росић успоставља бројне и релевантне уметничке и књижевно-историјске токове, одређујући притом опсег и значај појединих дела у свом и нашем времену.

У Росићу налазимо меродавног и доказаног писца, и те како способног да одговори сложеним и суптилним задацима антологичара и приређивача. То, осталом, потврђују и следећи наслови:

- *Најлепше њриче за сваки дан: 365 њрича из целої свеїа* (2002),
- *Најлепше срїске народне бајке – анїолоџија* (2002),
- *Срїске јуначке њриче* (2005),
- *Паїшуљци и дивови* (2006),
- *Анїолоџија срїске њоезије за децу* (2008, 2018),
- *Срїске јуначке њесме* (2016),
- *Бајке срїских њисаца – анїолоџија* (2016),
- *Бакарно, средрно и златно царство – руске народне бајке* (2017).

Најлепше ѝриче за сваки дан: 365 ѝрича из целої светїа имају необичну структуру и композицију. Наиме, књигу чине прилози сврстани у 12 целина, односно 12 месеци, а на крају се налази луцидан поговор.

„Приређивач је настојао, у највећој мери, да оствари природну равнотежу између народних и уметничких прича. Српској народној књижевности, која је међу најлепшим на свету, дата је прикладна предност. Коришћене су прозне творевине, од класичне кратке приче, до бројчане загонетке или питалице. Мање познате речи и изрази објашњени су испод самог текста, а неке приче које нису имале наслове (као нпр. оне из староиндијске *Панчаџанџире*) добиле су наслове” (Росић 2002: 271).

Заступљене су Лафонтенове и Криловљеве басне у стиховима, као и прилози Л. Толстоја, В. Попе, К. Чапека, Б. Станковића, Б. Сандрара, Л. да Винчија, Д. Хармса, Доситеја, Буњина, Киша и других.

Најлепше српске народне бајке обухватају 12 познатих наслова, као што су:

- „Златна јабука и девет пауница”,
- „Чардак ни на небу ни на земљи”,
- „Златоруни ован”,
- „Змија младожења”,
- „Башчелик”,
- „Немушти језик” и др.

У пропратној „Белешци” приређивач наводи генезу и основне одлике овог подухвата.

„Српске народне бајке спадају међу најлепше на свету. Значењски су веома богате, композиционо разноврсне. Права су ризница уметничке лепоте” (Росић 2002: 149). Оне су сачувале своју аутентичност, а „у најлепшим српским народним бајкама дате су оне које на свим текстуалним нивоима могу да буду узорни примери српског бајковног приповедања, и оним о чему казују, и начином казивања, и функцијом бајковних јунака” (Исто: 151).

Уз маштовите и надахнуте илустрације Предрага Тодоровића, *Вилинске ѝриче* доносе приче и бајке о вилама и вилењацима. Зборник окупља приче о вилама из разних крајева света, разних народа и писаца. Приређивач разматра мотиве о добрим и лошим вилама, позивајући се притом на етнологију и Чајкановићева проучавања нашег фолклора.

„На почетку књиге, а у складу са мотивском природом и функцијом, дате су опште приче о вилама, следе затим приче и бајке о вилама земаљским, небеским, оним што живе по луговима, планинама и по дрвећу, потом

опште приче о вилама, да би биле дате вилинске приче о воденим вилама и да би на крају опет биле заступљене нешто општије приче, које местимично имају и гротескних елемената” (Росић 2003: 248).

Поред осталих, заступљени су Ш. Перо, Е. Зола, Тургењев, Андерсен, Г. Олујић, Десанка, А. По, П. Грипари и многи други наши и страни аутори.

Иако заснована на субјективним критеријумима, проценама и афинитетима, *Антологија српске поезије за децу* представља естетски вредну и релевантну поезију у којој је дат широк репертоар различитих тема и мотива за децу и младе скоро свих узраста, такођећи од предшколаца до тинејџера. Заступљени су наши водећи песници, од Змаја до савременика: Ршумовић, Зубац, Одаловић, Ђорђевић и други. У складу са својим стваралачким и естетичким афинитетима, Росић је начинио валидан и занимљив избор, на основу којег се може сагледати извесна скица о поетици српске поезије за децу, односно о њеној тематици, игри, маштовитости, духовитости, хедонизму и другим конститутивним елементима. Његов избор указује на неке од најзначајнијих еволутивних и радикалних промена у целокупној српској поезији за децу, те својом теоријском смелости, тематском иновативношћу и особеном садржином умногоме освежава антологичарске подухвате такве врсте и концепције.

Са истом лакоћом, интересовањем и пажњом Росић приступа свим родовима, жанровима и врстама из пера наших и страних писаца за децу и младе. Бројним антологичарским и приређеним издањима, сарадњом са листовима и часописима, прилозима у зборницима и књигама, чланством у стручним жиријима и комисијама, као и на многе друге начине, Росић нас континуирано уверава да је несумњиво један од наших водећих ауторитета у науци и савременој књижевности за децу и младе, кога одликује непосустала стваралачка енергија, утемељен критички суд, префињен укус и запажене естетске вертикале у књижевно-историјским студијама, разним огледима и освртима, преговорима и поговорима (Змај, М. Јакшић, Ршумовић, Данојлић).

Захваљујући Росићевом антологичарском, приређивачком и уредничком раду, у прилици смо да стекнемо целовитију слику не само о књижевним, популарним, већ и ширим културно-историјским кретањима код нас и у свету (Пупин, Тесла, енциклопедије). Наиме, Росићеви прилози пружају снажну синтезу и књижевно-историјски оквир живота и рада појединих писаца и њихових дела, почев од Вука, Доситеја, Змаја, Ћопића, Десанке, па до савременика: Ршумовића, Данојлића, Ерића и др.

Као страствени трагалац, промотер и истраживач, Тиодор Росић је подједнако посвећен народној књижевности (бајке, песме, епика, умотворине) и уметничкој књижевности за децу и младе, откривајући у појединим

делима оно што је недовољно познато и проучено (*Вилинске њриче*). Бавећи се често мање познатим темама и проблемима, односно писцима и делима, Росић се истовремено позива и на своје претходнике и друге истраживаче (В. Чајкановић), али притом остаје доследан и одан својим тумачењима и сазнањима. Са веома развијеним смислом за детаље и одређене феноменолошке појединости, а посебно са истанчаним нервом за суштаство у односу писац–дело, Росић се вешто надовезује на позната и класична остварења (Андерсен, браћа Грим, Перо, Езоп, Крилов, Лафонтен).

Антологије и приређена издања Тиодора Росића представљају основу или пак исходишну тачку без које се не могу истраживати поједини писци и њихова дела (М. Јакшић). Указујући на домете и врлине текстова које препоручује, тумачи и издваја као посебне, Росић–писац, односно Росић–професор, неретко исказује и своје (ауто)поетичке ставове и стваралачку сродност са одређеним писцима и заступљеним прилозима (Гроздана Олујић). У том смислу његов антологичарски и приређивачки рад, па самим тим и уредничко-рецензентска делатност, и те како доприносе афирмисању и бољем упознавању српске књижевности за децу и младе, а са друге стране представља одраз његових списатељских идеја и преокупација. Тиме се скицира његов општи поглед на књижевност, његова схватања и методологија, а може се рећи и извесна стваралачка наклоност према сродним писцима и омиљеним делима (бајке).

Као антологичар и врстан приређивач књига за децу и младе, Росић реконструише одређене хронотопе и међусобне утицаје (типолошке, жанровске, поетичке), а нарочито када сагледава дело као органску и заокружену целину у оквиру јединственог историјског, културног и друштвеног развоја (Вук, Змај). У испитивању дискурса или одређеног феномена у синхронији и дијахронији (*Вилинске њриче*), он се залаже за откривање начина на који дело функционише и егзистира као „јединство смисла” (З. Константиновић) намењено деци и младима. Таквим приступом потврђује се универзална представа о књижевности као целовитости, чиме се издвајају поједине личности и карактеристичне појаве.

Антологичарски, приређивачки и уреднички рад за децу и младе Тиодора Росића није лако заокружити и синтетизовати, не само због његове комплексности и разумењености, већ и због чињенице да је то живи организам који и данас активно траје, нудећи непрестано нова издања, преводе и стваралачка достигнућа. Систематичност, научност, луцидност, теоријска заснованост, познавање материје – само су неке од основних назнака и карактеристика Росићевог уредничког и приређивачког рада, који прати еволутивност, сензибилитет и развој нове генерације младих читалаца.

Росићево присуство и учешће у развоју савремене српске књижевности за децу веома је значајно, будући да је оставило видног трага и утицаја посебно на стварање и неговање ауторске бајке. Истовремено, он прати и оцењује токове нашег књижевног живота, уређује многе едиције и часописе, приказује актуелна издања и залаже се да квалитетна књига, са лепим и маштовитим илустрацијама, допре до руку читалаца и књижевне критике. Његов плодан и врло делотворан рад у разним сегментима књижевног стваралаштва свакако заслужује озбиљнију анализу и теоријски приступ. Потребно је, наиме, сачинити комплетну библиографију целокупног његовог дела, као и литературе о њему, чиме би се стекао потпунији увид у широку стручну и литерарну делатност.

Као антологичар и приређивач Росић тежи адекватној анализи, препорукама и научној објективности, али и субјективном сазнавању уметничких феномена, у складу са познатим Борхесовим ставом: „Најбољи је онај избор који сами сачините”. Без обзира на сажетост и језгровитост, Росићеви предговори и поговори добрим делом исказују његово уметничко биће и естетичке погледе фрагментарно или, пак, у целини. Росић се, наиме, суверено креће у свету књижевности за децу и младе, показујући недвосмислено да је њен врстан познавалац, непосредан стваралац и аналитичар.

Он је, заправо, откривалац нових идејно-тематских пространстава у српској и светској литератури за децу који се труди, и у томе успева, да понуди један потпуно нов поглед на смисао и значења усмене и писане речи за младе, са шекспировском загледаношћу на људску укупност. Прешао је дуг пут од есејисте и критичара, антологичара и полемичара, приређивача и уредника, једном речју – учесника и активног пратиоца текућих литерарних појава и збивања, са завидним искуством и стручним ангажовањем, као доприносом у откривању нових естетских и уметничких вредности. Росићеви предговори и поговори нису намењени само младим читаоцима, већ и одраслима, односно родитељима, педагозима, васпитачима и наставницима. Ово тим пре јер деца не могу пратити ни разумети научну и уметничку сложеност поменутих прилога, чија информативност има своју посебну улогу и рецепцијску функцију. Из тих разлога Росић настоји да његови прилози буду што једноставнији и пријемчивији, лишени сувишне научно-стручне апаратуре и терминологије.

Росић је, дакле, успео да изгради властиту мисао и методологију, естетику и књижевни систем по коме је препознатљив као антологичар, уредник и приређивач са великом интелектуалном и моралном одговорношћу. У савременој српској књижевности за децу и младе постоји велик број антологичара и приређивача: С. Ж. Марковић, В. Марјановић, Д. Огњановић, Т. Петровић, Д. Јекнић, М. Витезовић, С. Станишић, Д. Лакићевић, Г. Малетић,

П. Зубац и многи други. Међутим, антологичарски рад Тиодора Росића по много чему се разликује од поменутих не, само по својој тематици и приступу, већ и по методолошким обрадама, феноменолошком приступу, критеријумима и обједињавању српске и светске литературе за децу и младе (народна и писана).

„Кад је пак у питању језичко осавремењивање бајки, Тиодор Росић је аутор који је том процесу већ приступио и има овакво мишљење: Приређивачи бајковних текстова, по правилу су, у односу на изворнике, вршили ситне правописне, интерпункцијске и графијске измене. Применом метода напоредног, истојезичког текстуалног (супституционог) представљања у тој антологији сачувана је изворност текстова, није умањена њихова естетска релевантност, а побољшан је хоризонт читаочевих очекивања и значењски ниво текста” (Столић 2013: 63). Овде се, пре свега, мисли на његову студију *Метод најоредној текстуалној представљања* (2009), где је дат пример како се на савремени језик може „превести” наша народна бајка „Баш-челик”.

Ако се узме у обзир целокупан антологичарски и приређивачки рад Тиодора Росића, који није нимало наиван и једноставан, онда се са сигурношћу може рећи да је он испунио очекивања многих поштовалаца његовог дела. Ово тим пре јер се Росићевом књижевном раду додају и бројне друге делатности: уредник, рецензент, полемичар, приређивач, ментор и сл. Захваљујући овим и другим стваралачким активностима, универзалним приступима и ширини интересовања, Росић је постао незаобилазна фигура нашег културног и књижевног живота, не само за децу већ и за одрасле.

ЛИТЕРАТУРА

- Росић (2008, 2018): *Антилопија српске поезије за децу*, приредио Тиодор Росић, Горњи Милановац: „Прима”.
- Росић (2002): *Најлепше приче за сваки дан: 365 прича из целој свети*, приредио Тиодор Росић, Београд: „Источник”.
- Росић (2002): *Најлепше српске народне бајке*, антологија, приредио Тиодор Росић, Београд: Српска књижевна задруга.
- Росић (2007): *Српске народне бајке*, антологија, приредио Тиодор Росић, Београд: Српска школа.
- Росић (2009): Тиодор Росић, *Метод најоредној текстуалној представљања*, Јагодина: Педагошки факултет.
- Столић (2013): Даница В. Столић, Политичка коректност и редефинисање односа у књижевности за децу, *Дейнство*, 3/2013, 58–65.

Milutin B. Đuričković
Preschool Teacher Training College
Kruševac
Department in Aleksinac

TIODOR ROSIĆ AS ANTHOLOGIST AND EDITOR

Summary: Tiodor Rosić is particularly known as an author of fairytales, short stories and novels for children and youth. He is the winner of numerous prestigious awards for his literary opus. However, it seems that Rosić's work in the field of compiling and editing anthologies has been unjustly neglected. Therefore, the aim of this paper is to correct that injustice.

As a professional writer with rich editorial experience and encyclopedic knowledge, Tiodor Rosić has proved himself to be a prominent anthologist, with refined taste and high esthetic criteria. His anthologies have attracted attention from both young readers and researchers in the field of literature for children. This paper deals with some of Rosić's anthologies, competently edited, with methodically written forewords and afterwords.

Keywords: anthology, fairytale, folklore, poetics, foreword.